

korenita preosnova nezdravih razmer more v Italiji trajni mir narediti. Revolucijonarno gibanje ima svoje korenine jako globoko in nemore se presoditi, če ne bi sicer s splošno ustajo dinastija morala trpeti za grehe storjene v škodo blagostanja naroda.

Španjsko-amerikanska vojska. — Že pred nekaj dnevi se je pričakovalo, da zadeniti ameriško in španjsko brodovje ob Kubi in Portorico skup in se odbije določna bitka. Pa namesto tega poročila je došla vest, da se je španjsko brodovje vrnilo v Kadiks, kjer hoče ostati in sploh zavleči odločitev vojske. Mej tem sta se primerili dve praski mej Španjci in Amerikanci. Prva pri Kardenas v havanskem zalivu in druga pri San Juan na Portoriko. V obeh slučajih so se skušali Amerikanci vkrcati na suho. Baje so jo precej skupili in namera se jim ni posrečila. Nasprotno poročilu, da se je glavno španjsko brodovje umaknilo s širokega morja v Kadiks, se je raznesla vest, da se je isto pokazalo pri otoku Martinique na poti proti Kubi oziroma Portoriko. Ta vest je zeto neprijetno presenetila vso Ameriko in dasi so računali na to eventualnost, jim je vendar prekrižala vse načrte. Glavne priprave Amerikancev so bile namreč v tem, da prepeljejo vojsko na Kubo in jo ondi izkrcajo. Takoj se je izdalo povelje, da se odhod pehotnih čet na Kubo ustavi in da naj poveljnik Shelley s svojim brodovjem takoj odrine proti Kubi in se združi z admiralom Sampsonom. Amerikance pred vsem muči negotovost, ker ne vedo za pota španjskega brodovja.

Obrtnija.

Kreditne stvari.

1. V katerih zavodih se dobi kredit?

Kranjska dežela šteje dandanes že precejšnje število raznih denarnih in kreditnih zavodov, ki skrbе na jedni strani, da se razpoloživi denar plodonosno naloži (hranilne vloge), na drugi strani pa, da zadobi domače prebivalstvo potreben kredit (posojila). Ti kreditni zavodi se ločijo v hranilnice in posojilnice. „Hranilnic“ v pravem pomenu besedu, ki so osnovane na podlagi hranilničnega zakona, je sedaj na Kranjskem 6. Najstarejši in ob enem najbogatejši tak zavod, ki je po svojih pravilih prav za prav le „društvo“, je „kranjska hranilnica“ v Ljubljani, ki deluje z najboljšim uspehom že nad 75 let. Za njo je najstarejša hranilnica mesta Kočevskega. Mlajše pa so v najnovejši dobi osnovane hranilnice mest: Ljubljana, Kranj, Novomesto in Radovljica.

Razven teh denarnih zavodov, „hranilnic“, se nahaja na Kranjskem danes še 63 „posojilnic“, ki so vse osnovane na podlagi združnega zakona z dné 9. aprila 1873. l. oz. postave z dné 1. junija 1889. l. Radi tega so te slovenske posojilnice registrovane zadrugе, deloma z omejeno 7, deloma z neomejeno 56 zavezo. Mej vsemi temi zavodi je le jeden, ki deluje že nad 40 let, in ki je bil ustanovljen še pred omenjenim združnim zakonom; ta zavod je „Obrtno pomožno društvo“ v Ljubljani, ki danes seveda ni nobeno „društvo“ več, ampak je kot „zadruga“ urejeno. Vse te posojilnice, katerih poslovna leta so različna (od 0 do 40 let), imajo ponajveč svoj sedoj v sodnijskih okrajih, tako da smemo reči, da je

na Kranjskem v 31 sodnijskih okrajih že 63 okrajnih posojilnic. Le sodnijski okraji še nimajo svojega denarnega zavoda, t. j. Tržič na Gorenjskem in Kočevski okraj ter novomeški okraj (v Novem mestu pa je hranilnica.)

V Ljubljani so nahaja razven „kranjske hranilnice“, s katero je kot poseben oddelek zvezano „kreditno društvo“, in razven „mestne hranilnice“ še pet kreditnih zadrug, med njimi obstoji „vzajemno podporno društvo“ iz dveh delov ter je osnovano po načinu društev, zvano „samopomoč“. Po dva kreditna zavoda štejejo že več okrajev. Malo koristno ali večkrat celó škodljivo je, ako sta v enem in istem malem kraju dva enaka denarna zavoda, u. pr. v Košani na Notranjskem, v Cerknici, Il. Bistrici, v Ložu. Principi, ki so podlaga denarnim zavodom kranjskim, so deloma Raiffeisen-ovi, deloma Schulze-Delitsch-evi; kajti pravila večine kranjskih posojilnic se nekaka zmes načel, katera sta bila postavila omenjena možu. Do novejše dobe se je v tem oziru pri ustanavljanju posojilnic jednotno, ker so večinoma sprejeli (ali vsaj s prav malimi premembami) uzorna pravila „Zveze slovenskih posojilnic“ (predsednik g. Miha Vošnjak). Le pri poslovanju se nekatere posojilnice (2—3) opirajo malo bolj na Delitsch-eva pravila; tako dajejo n. pr. posojilnice na Vrhniki in v Metliki tudi neudom posojila, da dosežejo za ude, katerih število je omejeno, večjo dividendo. V novejšem času začeli so nekateri snovati tako imenovane „Raiffeisenove“ posojilnice, s katerim lepim imenom so hoteli dvigniti njih veljavo, akoravno statuti teh zadrug ne odgovarjajo povsem načelom tega moža. (Mogoče je tudi, da so hoteli s tem prikriti narodni značaj zavoda). Pri večini kreditnih zadrug ni krog njih delovanja po pravilih omejen, vendar delujejo v resnici ali vsaj največ v obsegu svojega sodnijskega okraja in sosednih občin. Nekateri novejši zavodi, ki so hoteli porabiti pristojbinsko olajšavo, dovoljeno v zakonu z dné 1. 1889 l. (t. j. uporaba meničnega koleka pri zadolžnicah), osnovali so svoja pravila na podlagi tega zakona, in se jim je od finančne oblasti omenjena olajšava tudi dovolila. Takih posojilnic je na Kranjskem že več. Mej temi so omejile nekatere krog svojega delovanja na jeden sodnijski okraj (Krško), ali še na sosedne občine (Žužemberk, Lož i dr.); nekatere celó samo na jedno ali več političnih občin; to so največ one, katero se imenujejo Raiffeisenove. Blagajnic brez združnih pravic pa našega znanja na Kranjskem ni, izvzemši nekatere blagajne za smrtne slučaje (Sterbekassen) n. pr. v Ljubljani in v Idriji.

Kot moralna pomoč slovenskim posojilnicam v vseh slovenskih pokrajinah se je že pred 15 leti ustanovila pod vodstvom že gore imenovanega g. Mihe Vošnjaka „Zveza slovenskih posojilnic“ v Celju; društvo deluje jako plodonosno, pristopilo mu je že kaci 50 posojilnic, štajerskih, kranjskih, koroških in primorskih. Društvo izdaje spise poučliivega in statističnega zadržaja („Letopis slovenskih posojilnic“); podpira ustanavljanje novih posojilnic in nadzoruje vedno svoje ude-posojilnice po posebnih nadzorovateljih.

V Ljubljani osnovala se je pred 3 leti za takozvane Raiffeisen-ove posojilnice na Kranjskem posebno društvo „Zveza kranjskih posojilnic“, ki tudi plodonosno deluje.

Zavoda, kjer bi posojilnice same skupno nalagale svoj preodvišni denar, in ki bi obratno druge posojilnice preskrbljeval po potrebi z denarjem, dolgo ni bilo, če tudi se je potreba takega zavoda pokazala prav često. Priznati se sicer mora, da so večinoma posojilnice toliko trdne, da premorejo njih blagajne potrebni denar za posojila, ki se nabere iz vstopnine, deležev, hranilnih vlog in obrestij; a priznal nam bode tudi vsakdo, da pride skoro sleherna posojilnica prej ali slej v momentanne denarne zadrege. V takih slučajih si je posojilnica s tem pomagala, da je poprosila pri sosodnih denarnih zavodih za potrebni denar, katerega je sprejela kot hranilno vlogo z navadno malo višjimi obrestimi. Take podpore dajala jo večkrat mestna hranilnica v Ljubljani, posojilnice v Celju, Mariboru, Ptuju i dr. Tudi „Kranjsko hranilnico“ so končno preprosili, da je tako podprla s potrebnimi novci nove Raiffeisen-ove posojilnice, katerim je v pokritev ustanovnih stroškov dajala tudi svote do 200 gl. Slednji čas podpira tudi „Ljudska posojilnica“ v Ljubljani tiste posojilnice, katere so pri „kranjski Zvezi“.

Ali te podpore niso bile nič gotovega, nanje se denarni zavodi niso mogli vedno zanašati. Ker se je pa število slovenskih posojilnic od leta do leta rapidno množilo, poskrbel je pisec teh vrstic, da se je še o pravem času ustanovila posebna zadruga, ki naj bi vezala denarne zavode kot take; jedni katerim preostaja denar, naj bi ga pri zadrugi nalagali, drugi ki so istega potrebni, po bi ga jemali. V družbi z nekaterimi tovariši se je v to svrhu ustanovila na podlagi zakona z dné 6. aprila zadruga „Centralna posojilnica slovenska“ z začasnim sedežem v Krškem. Zadruga, ki jo premagala vse ustanovne težkote, ima neomejeno zavezo in se je tudi registrovala. V ta centralni denarni zavod se sprejemajo praviloma kot udje le slovenske posojilnice. Iste plačajo vstopnine 5 gl. deležev pusté najmanj 100 gl. ali 10% zaprosenega posojila in se zavežejo, da bodo najmanj 10% svoje preodvižne gotovine vlagale v ta osrednji zavod. Zato pa uživajo pravico, da jim „Centralna posojilnica slovenska“ v potrebi pomôre s posojili ali hranilnimi vlogami. Obrestna mera določila se je na $4\frac{1}{2}\%$ za hranilne vloge in 5% za posojila, dela torej „Centralna posojilnica slov.“ z minimalno diferenco $\frac{1}{2}\%$. Zanimiva je določba v pravilniku tega zavoda, da ni doma imeti nikdar nobene gotovine, ampak da se ves došli denar takoj naloži pri c. kr. poštному hranilničnemu uradu in v zavodih, kateri so tej zvezi. Kar je torej drugim denarnim zavodom železna „Wertheimerica“, to je „Centr. pos. slovenski“ poleg poštne hranilnice vse sestre-posojilnice. „Centr. pos. slovenska“ pazi tudi na to, da ima vedno dovolj razpoloživega denarja, da more posojilnicam-prosilkam kakor hitro mogoče ustreči. Ker pa v domačih krajih le včasih ni dobiti denarja, zato je skusila stopiti „Centr. pos.“ v kupčijsko zvezo z drugimi večjimi avstrijskimi denarnimi zavodi n. pr. „Živnostensko banko“ v Pragi.

Poleg faktične potrebe napotil je še jeden vzrok ustanovitelja tega zavoda do storjenega koraka; in ta je, da namreč močni denarni zavodi naših krajev (kakor kranjska, štajerska in koroška hranilnica) naših posojilnic, najbrž iz političnih vzrokov, nikakor niso hoteli podpirati. Tudi deželni zbori in deželni odbori naših dežel niso storili za slovenske posojilnice skoro nič; posebno na Kranjskem ni napravila niti država, niti dežela zavoda, kjer bi majhni posestniki pod ugodnimi pogoji dobili posojila. Pred kakimi 15 leti je pač deželni odbor priporočil ustanovitev od nas popisanih posojilnic, a storil ni ničesar, dal jim ni niti moralne, niti materijelne podpore. V zadnjem času se obrača na boljše; dovolil se je jednemu Raiffeisenovemu zavodu ustanovni prispevek v znesku 200 gl., in stavljeni ter od deželnega zbora sprejeti so tudi drugi predlogi v pomoč posojilnicam na Kranjskem.

2.) Osnova, delovanje in uspehi kreditnih zadrug.

O kranjskih hranilnicah ne bomo dalje govorili; kajti one vplivajo na razmere osebnega kredita le toliko, v kolikor podpirajo one zavode, ki dajejo posestnikom posojila na osebni kredit. To pa se zgodi, kakor smo videli, le v prav majhni meri; edino izjemo dela „mestna hranilnica“ v Ljubljani.

Namen slovenskim posojilnicam, izražen v njih pravilih, je, dovoljevati posojila na osebni kredit. Posojilnice sicer s tem še ne izključujejo kredita na hipoteke; vender pa se vsestransko deluje na to, da se dajejo posojila na hipoteko le izjemno, kar se tudi večinoma zgodi.

O delokrogih slovenskih posojilnic na Kranjskem, kakor o njih obče, smo že govorili; pripomniti imamo, da se nahaja razun teh zadrug, ki uradujejo slovenski, na Kočevskem tudi jedna nemška posojilnica. O denarnem prometu onih slovenskih posojilnic pa, ki so že v l. 1895 plodonosno delovale, imamo natančna statična data, katera smo povzeli iz njih letnih poročil:

(Dalje sledi.)

Agrarno gibanje na Nemškem.

Figamoštvo označuje dandanes na Nemškem vladajoče stanove v toliki meri, da se niti ne upajo jasno in razločno povedati, kaj prav za prav hočejo. Kadar hočejo obrenski veleindustrijalci oropati svoje delavce tiste mrvice koalicijske svobode, katero še imajo, tedaj ne predlagajo premembe ustave, ampak si pod pretvezo, da so delavci anarhisti, naroče zakon „proti prevratu“ a kadar želi nekaj sto pruskih „junkerjev“ znatno podporo iz državne blagajne, na kar so že izza pravadnih časov vajeni, tedaj vzdihujejo in vpijejo, da je prišlo kmetijstvo na kant. Ne da se tajiti, da je ne glede na „junkerje“ mnogo kmetovalcev res v veliki stiski, a ko bi junkerji

čeni narodi, kajti pokojnik je bil pravičen vsem in se je vedno zlasti za zatirance potegoval. Vsled tega so ga vsi oboževali, a mogočniki občudovali. V Angliji sami je zapustil spomin, ki ne mine. Političnega delovanja se je Gladstone lotil l. 1833. in kmalu postal vodja liberalne stranke. Po celem svetu je zaslovelo Gladstonejevo ime l. 1850., ko se je zavzel za zatirano neapoljsko prebivalstvo in je kmalu na to se potegnil za prebivalce na Joniških otokih, katere je hotela Anglija s silo za se pridobiti. V angleškem parlamentu je napram konservativni stranki izvojeval razširjenje volilne pravice in da si sam Anglikanec je dosegel, da so se irski katoličani oprostili vzdrževanja anglikanske cerkve. Leta 1867. je Gladstone postal prvičkrat ministerski predsednik. Lotil se je pravičnega reformiranja države. Odpravil je predpravo anglikanske cerkve, zboljšal je žalostni položaj irskih zakupnikov in si je pridobil velike zasluge za povzdigo ljudskega šolstva. V unanji politiki zaradi svojega pravičnega postopanja ni imel toliko sreče. Bil je iskren zagovornik pod turškim jarmom vzdihajočih Slovanov, največ se je pa trudil za pridobitev avtomije Irski. Opetovano je predložil parlamentu takozvano home rule, načrt avtonomije, a vselej je propal z njim. Še v starosti 84 let t. j. l. 1893. ko je četrtoč prevzel ministersko predsedstvo, je predložil parlamentu novo „homerulo“, pa ker se je l. 1894. vsled bolezni odtegnil političnemu življenju, tudi tu ni postalo meso. Kako naklonjena je bila Anglija minolemu, priča to, da ga pokopljejo v westministerski opatiji, kjer so pokopani samo najvišji dostojanstveniki in najslavnejši možje.

Obrtnija.

Kreditne stvari.

(Dalje.)

Število zadrušnikov je iznašalo 10.131, deležev je bilo 261.828 gl., hranilnih vlog 3.869.503 gl., posojila 3.599.144 gl., izposojil (lastnih dolgov) 36.524 gl., gotovine koncem 31. dec. t. l. 133.477 gl., v drugih blagajnah naloženi denarji (vrednostni papirji) 408.807, čisti dobiček 40.650 gl. in rezervni fondi 144.105 gl. Te številke sicer kažejo, da se je razvilo na tem polju prav živo in krepko delovanje; vendar so jako jako majhne v primeri s številkami prvega domačega zavoda, kranjske hranilnice, ki je sama napravila v istem letu 6—7krat večji denarni promet in ima 30krat večji rezervni fond, kakor vsi te mali zavodi skupaj. Ali plodonosni učinek naših posojilnic je ta, da se je porabil ves v deželni prihranjeni denar v to, da so dobili mali posestniki posojila na osebni kredit; kranjska hranilnica pa je dala v isti namen le četrtino (o. 4.000.000) svojih hranilnih vlog. če tudi se je v tem pogledu pokazala velikodušno, ko je dala posojila, ki ne presegajo 300 gl., po 4%, torej po isti obrestni meri, kakor je samo daje hranilnim vlogam.

Zadrušniki različnih kranjskih posojilnic so skozi in skozi poljedelci, majhni in srednji posestniki, kakor se pač vse prebivalstvo sestoji le iz manj premožnih poljedelcev, vinogradnikov in dr. Seveda pripada zadrušnikom tudi nekaj kočarjev, rokodelcev, najemnikov, nekaj malo meščanov in še manj trgovcev, učiteljev, duhovnikov, uradnikov; tem zadnje omenjenim stanovom pa je večinoma poverjeno vodstvo posojilnic.

Deleži in rezervni fondi, ki se nabirajo iz pristopnine in čistega dobička, tvorijo glavnico in skupno s hranilnimi vlogami prometni kapital posojilnic. Aktiva in pasiva, katera objavljajo posojilnice na podlagi vestne bilance, nahajajo se pri njih večini v ravnotežji; prava aktiva presegajo pasiva le za rezervni fond, ki je tem večji, čim starejši je zavod. Zgube pa navadno ne pokažejo niti najmlajši zavodi, ker napravijo z diferenco obresti že v prvem letu toliko dobička, da se pokrijejo ustanovni stroški. Čisti dobiček se pridene rezervnemu fondu; prej pa se navadno daruje še nekaj v blage namene in se razdeli večji ali manjši zaslužek med za zavod zaslužno vodstvo.

Da more posojilnica dajati posojila, nabere denar iz pristopnine zadrušnikov (navadno 1 gld., redko 2 gld.), iz deležev (1 gld., 5 gld., 10 gld., 12 gld., 25 gld., 30 gld., 100 gld.) in iz hranilnih vlog neudov in zadrušnikov. Ta denar nabere posojilnica navadno iz okraja samega, v katerem deluje: le malokdaj si ga mora izposoditi iz drugih blagajn, katerega naložé iste kot hranilne vloge, samo na višje obresti (5%, 4½%). Vlagajo pa denar ljudje različnega stanu in najrazličnejše starosti; vendar prihaja najmanj hranilnih vlog od kmeta, bodisi majhnega ali trdnjega. Izjemo delajo le nekdanji oderuhi, ki so ravno po posojilnicah prišli ob svojo obrt in ki sedaj v njo vlagajo, da jim denar ne leži mrtev. Število dolžnikov dá se le prilično določiti in se precej približuje številu udov sploh; kajti kmetje, ki so najbolj potrebni posojila, ne pristopijo k družbi, da bi isto s svojo pristopnino in denarji podpirali. V večina potih so namreč prisiljeni pristopiti, ako hočejo dobiti ceno posojila, cenejše kakor povsod drugod. Obrestna mera je povprečno 6%, mej tem ko zahtevajo zasebni upniki 7%—12%. Znesek posojil znaša od 10—1000 gld.; posojila, višja od 1000 gl., so redka. Kakor smo že omenili, dovoljujejo hranilnice na Kranjskem le kredit na hipoteke; posojilnice pa dajejo posojila na osebni kredit, zahtevajo vendar redno poroke, jednega, dva ali tudi tri; žena dolžnika, ali obratno mož dolžnice je navadno prvi porok. Včasih se zahtevajo celó pri kreditu na hipoteke še poroki, ako stvar le ni dovolj varna. Posojila proti zastavi se praviloma ne dajejo, vsaj kmetom ne, kar nimajo pripravnega predmeta v zastavo.

Posojilnice na Kranjskem porablajo pri svojem delovanju ali zadolžnice ali menice, za kar imajo na podlagi svojih pravil tudi pravico. Vendar se je od porabljanja menic pri kmetih zelo odsvetovala; sicer so pa menice same na sebi izključene pri tistih zadrugah, ki so osnovane na podlagi zakona z dné 1. junija l. 1889. Ravno te zadruge pa se smejo, kakor smo že enkrat povedali, posluževati pri zadolžnicah, ki se ne glase na hipotekarno zastavo, malega, navadnega meničnega koleka, če je zadolžnico podpisalo tudi več porokov.

Posojila se dajejo večinoma do gotovega obroka, ki je določen na 6 mesecev, jedno ali tudi več let. Če obrok ni določen, velja posojilo na 3 mesece. Posojila

se dajejo pod sledečimi pogoji: dolžnik, ki se sprejme še preje kot ud v zadrugo, zaveže se solidarno (nerazdelno) s poroki, vrniti dano posojilo; zaveže se dalje, da plača v slučaju tožbe tožbene stroške in da dá svojo hišo zavarovati. Obrestna mera posojil je navadno $5\frac{1}{2}\%$ in 6% ; le pri nekaterih zavodih znaša 7% , oz. 8% . Jeden sam zavod jemlje pri hipotekarnih dolgovih samo 5% ; sicer pa znižajo tudi druge zadruge pri hipotekarnih posojilih obrestno mero za $\frac{1}{2}\%$, da torej znaša 6% ali $5\frac{1}{2}\%$.

V kolikem času se dano posojilo povprečno vrne, to je težko določiti; le malokedaj se to zgodi koj po prvem obroku; navadno se podaljšajo, enkrat, dvakrat in večkrat, vendar se vsakikrat zahteva, da plača dolžnik poleg obresti do prihodnjega obroka tudi nekaj na kapital. S tem pa niso vpeljana tako imenovana anuitetna plačevanja. akoravno se povrne ves dolg še le v 5—8 letih. Izjemo delajo le najslabši ali od nesreče obiskani kmetje, katere je trebo ali še dalje čakati ali pa sodnijskim pôtem iztirjati. Sttističnih podatkov o tej stvari do zdaj še nimamo, ker so naše posojilnice na Kranjskem še jako mlade.

Upravni stroški posojilnic so dosedaj še jako majhni in so znašali v l. 1895, le 22.265 gld., v čemur so pa že vštete vse remuneracije uradnikom in upraviteljem, pisarniški stroški in dr. Posebej izkažejo posojilnice stroške na dohodninskem davku in neposrednih pristojbinah; prvi je znašal v l. 1895 — 5876 gld., zadnje 1034 gld. O zgubah pri posojilih in pri delovanju sploh se posojilnice dosedaj niso pritoževale, sicer so pa še premalo delovale, da bi se jim tudi take nezgode pripetile. Zgube niso imeli ne pri hipotekarnih posojilih in ne pri personalnem kreditu; v tem zadnjem slučaju so pač že plačali poroki mesto dolžnika, vendar se je tudi to le redko prigodilo. Če bi bilo posojilnice zgubile kaj pri vrednostnih papirjih, katerim je padel kurz, se ni slišalo; saj pa so naše posojilnice le malo s takimi papirji založene.

3). Kako porabi kmet dovoljeno mu posojilo?

Posojila se dovoljujejo v najrazličnejše namene. Večina posojilnic ima navado, da vpraša kmeta, ko vloži prošnjo za posojilo, po vzroku, zakaj ga potrebuje. Dovoljenje posojila je namreč dostikrat od namena odvisno; če tudi se sicer po njem ne ravnaajo pogoji, pod katerimi se da posojilo, vendar je za vračanje posojila drugo, ali ga je kmet sebi v prid obrnil, ali ne. Vzrok, katerega navedejo kmetje, je kaj različen: ali da vrne zastarel dolg, ali da si postavi gospodarsko poslopje ali hišo, da popravi razpadajoče zidovje; da nakupi njivo in zemlje, da izplača dediče; da vzredi rodbino in podpira sina pri vojaščini. ali da preskrbi hčer-nevesto s potrebnim; dostikrat so različne nesreče (slaba letina, toča, ogenj itd.) krive, da se obrne kmet na posojilnico; spomladi vzame rad na posodo, da si nakupi živine, da more orati itd. Posebno v tem zadnjem slučaju, da si nakupi kmet potrebne živine, posojilnica prav rada pomaga. Kajti na Kranjskem

še velno cvete navada, da daje oderuh svojo živino revnemu kmetu v rejo, pri čemur ima oderuh veliko več dobička nego kmet, ki si pa brez novcev ne more lastne živine kupiti; tukaj mu priteče posojilnica na pomoč. — Bolj izobraženi poljedelci se pečajo poleti in v jeseni s prekuپovanjem poljskih pridelkov in sadja n. pr. sliv, jabolk; tedaj potrebujejo denarja in posojilnica jim rado voljno ustreže, ker ga tudi kmalu potem vrnejo. Na Dolenjskem se v današnjem času popravljajo in prekopujejo od trtne uši uničeni vinogradi; v ta namen dobe sicer mnogi vinogradniki brezobrestna posojila od države in dežele, ali mnogim pomorejo iz zadrege tudi posojilnice.

(Konec sledi).

Kmetijstvo.

Agrarno gibanje na Nemškem.

(Konec.)

Visoke cene žita žele torej le veliki kmetovalci in pa veleposestniki, kateri so vsled svojega zapravljivega življenja zašli v znatne dolgove in kateri so prouzročili agrarno gibanje in je zanesli mej kmetovalce. Kmetovalec na Nemškem je po mišljenji in ravnanju jako dostojen in zato vreden vsega spoštovanja. Visoke cene njegovih pridelkov so mu seveda ljubše kakor nizke in zato se je po dolgoletni agitaciji dal ujeti v zanjke veleposestnikov. Ti so kmetom obljubovali, da pomnože njihove dohodke, ako se njim pridružijo. Kmetovalec si je rekel: Zakaj bi pa ne? Če mi nič ne koristi, škodovalo mi ne bo. — In šel je, ter volil v zastope konservativne junkerje.

Nositelje agrarnega gibanja na Nemškem je torej mej žito pridelujočimi veleposestniki in velikimi kmetovalci iskati, a vzrok, da so to gibanje začeli, so njihovi dolgovi. Kmetijstvo ni v stiski, pač pa so v stiski zadolženi večji posestniki.

Uzrok velikemu zadolženju je deloma individualen, deloma splošen. Mej individuvelnimi vzroki so slučajne nesreče, slabo gospodarjenje, zapravljivosti in neprimerna potratnost. Proti takim vzrokom zadolženje ne more vlada ničesar storiti in tudi ni dolžna, da bi kaj storila.

Potratnost spada deloma tudi mej splošne vzroke zadolženju, v kolikor se more v tem oziru tako imenovati, kajti vsak človek živi dandanes znatno bolje, kakor nekaj. O nemškem kmetu se mora reči, da živi tako dobro in udobno, kakor razmeroma vsak drugi sloj, ki spada k srednjemu stanu. Kmet v Šleziji in na Holsteinskem se ne vozi s preprostim koleslom, ampak ima pravo kočijo, v njegovi hiši ima vse prijetno pripravljeno in v takoimenovani najboljši sobi vidiš čedno garnituro in klavir, na katerem zna hči svirati. To niso morda veliki kmetje, tako je sploh pri vseh trdnejših kmetih. Beraški kajžar se mora seveda zadovoljiti z manjšimi udobnostimi. Srednjega kmeta žena in hčere nosijo klobuke s strusovimi peresi, in se oblačijo prav tako, kakor me-

brodovja admiral Sampson bil ubit. Z druge strani se je pa poročalo, da so Amerikanci premagali Španjce. Oboje se je izkazalo kot neresnično. Resnica je le, da nihče ne ve nič pozitivnega niti o ameriškem niti o španjskem brodovju. Po morju ob Kubi bloditi semtertja brez pravega gotovega cilja in prežiti, kje bi najugodnejše drug drugo zajeli in pokončali. Poročila so vedela povedati, da Španjci v kratkem zapuste Santjago. Sedaj se sliši, da je admiral Cervera izkrcal tu 800 topničarjev, 20.000 pušk in mnogo topov. Španjci menda utrjujejo Santjago kar mogoče, tako, da se mu nobeno sovražno brodovje ne more približati, iz česar se sklepa, da je ta pristan določen kot zaslomba za vse operacije španjskega brodovja.

Obrtnija.

Kreditne stvari.

(Konec.)

4.) Uspehi obstoječih zavodov za osebni kredit.

a) V obče.

Krivico bi delali obstoječim posojilnicam, ako bi trdili, da ne store vsega, s čemur morejo ugoditi osebnemu kreditu malega posestnika, kmeta. Dosedanje naše naprave v tem oziru bodo v nekaj letih popolnoma zadoštvale, ako se bo začeto posojilništvo dovelj krepko razvijalo, ako se bodo starim posojilnicam pridružile še nekatere nove, ako bodo posojilnice svoj delokrog, kar se tiče teritorija, pravilno omejile in ako bo pravi gospodarski duh prešinjal tako posamezne posojilnice, kakor celo skupno organizacijo. Kredit pri naših posojilnicah je tako cen, kakor se ga cenejšega dandanes povprečno sploh ne dobi. In to je velike važnosti za deželo, v kateri posestniki pri večjih bankah kredita sploh ne iščejo, pa ga tudi ne dobé.

b) Uspehi posameznih vrst kreditnih zadrug, posebno Raiffeisenovih posojilnic.

Vpliv posojilnic na gospodarske in tudi moralne razmere njenih udov ter prebivalcev okraja, v katerem delujejo, je splošno jako ugoden. Posojilnice budé v prebivalstvu čut za varčevanje, jih vabijo, da vlagajo hranilne vloge, ki jim nesejo lepe obresti, razun tega se denarno stanje in vlagateljevi dolžnikov strogo nadzoruje od strani posojilničnih nadzornikov. Posojilnice napeljujejo ljudstvo o skupnega delovanja; kjer zaupa jeden kmet, tam bo tem rajši zaupal drugi, in tako se shajajo ob uradnih dnevih v pisarnicah posojilnic kmetje iz različnih krajev, različnega premoženja, različne starosti itd. — jedni vlagajo, ker vedo, da denar ni zgubljen in da ga dobi drug kmet kot posojilo, dolžniki pa plačujejo nizke obresti in petak za petakom na račun kapitala. — Pri posojilnicah, pri katerih prevladujejo boljša načela Raiffeisonova, si ne morejo udje med sabo razdeliti vsakoletnega dobička, ki se pridene rezervnemu fondu; kajti po principu tega moža gré remuneracija le delujočemu osebu predsedstva. Ako presegaja aktiva pasiva, tedaj tudi to ni nikomur v korist, ker se tudi rezervni fond ne sme razdeliti med ude. —

Še jedno veliko zaslugo imajo posojilnice na Kranjskem; odpravile so namreč tako škodljivo oderuštvo s tem, da so obrestno mere za posojila globoko znižale. Pred ustanovljenjem posojilnice se je n. pr. v Krškem zahtevalo pri intabuliranih tirjatvah, kakor kaže zemljiška knjiga, 12%, 10% ali vsaj 8%. Ni še minulo 4, 6, 8 let, pa so že isti upniki dajali posojila po 7%, 6% in 5%. Pripetilo se je tudi, da je v nekem kraju že obstoječi denarni zavod s tem, da je v istem kraju ustanovila posojilnica, znižal svojo obrestno mero za 1%, kar je bil za novo posojilnico gotovo že prvi blagodejni učinek (Metlika). — Vse posojilnice pa delujejo na ta način plodonosno, da zaprečijo obilne eksekutivne prodaje in da obvarjejo marsikatero rodbino, začasno ali trajno, pred gospodarskim poginom; rade posojujejo posojilnice kmetom, da se isti znebijo zastarelih dolgov na zasebnike ali tuje kase, ki jim preté z eksekutivno dražbo. Verjeti se nam sme, da je velika zasluga ravno posojilnic, ako se dan za dnevom v uradnem listu bere manj eksekutivnih prodaj.

Omenili smo že, da pripadajo udje kranjskih posojilnic najrazličnejšim stanovom. Jurističnih oseb (društev, občin in drugih korporacij) se le malo sprejme; sicer pa njih vsprejem sploh ni dovoljen zadrugam, ki se ravna po zakonu z dné 1. junija 1889. Mnoge posojilnice so si v svojih pravilih postavile za drugo nalogo, snovati gospodarska društva ali jih vsaj podpirati. Do danes te druge, gotovo hvalevredne, naloge še niso mogle povoljno rešiti, ker jim je že to velike skrbi delalo, kako dobiti denar za prosilce posojil. Sicer pa s tem niso veliko zamudile, ker deluje na Kranjskem kmetijska družba s svojimi mnogimi podružnicami prav marljivo in v doseg istega namena — poboljšanja pravih gospodarskih razmer.

Da bi se godile zlorabe, ko se jemlje na posodo, o tem se sliši kaj malo v javnosti, število tako nesramnih prosilcev posojil znaša morda, kolikor moremo stvar pregledati, le 1% vseh drugih. Kar se tiče vračanja posojil, smo že omenili, da traja isto dostikrat 4 in še več let; vender so posojila, ki bi se še pozneje vračala, redka. Sredstva, katera uporablja posojilnica, da dobi izposojeni denar nazaj, so pač različna; največ se navadno opravi z lepimi in prijaznimi opomini; dostikrat plačajo poroki prostovoljno za dolžnika. Redki pa so slučajji, da je posojilnica prisiljena stranko tožiti pri sodniji, à to vedno — izjem skoro ni — z uspehom.

V občevanju s sodnijo, s političnimi uradi, davkarji i t. d. niso imele posojilnice, kolikor nam znano, nobenih sitnostij. Ako so se tu ali tam pripetile majhne difference, tedaj so bile navadno tako malenkonstne, da niso silile v javne pogovore.

6. Nasveti za prihodnjost.

Obsteječe posojilništvo se bodo v prihodnjem času na prav koristen način razvijalo; gotovi dobri uspehi za nepreskrbljeno prebivalstvo na deželi pa so mu po našem mnenju zagotovljeni le pod sledečimi pogoji:

1.) Jednostranskih načel, niti onih Schulze-Delitscha, niti Raiffeisena, ne sme nobena posojilnica le preveč poudarjati in porabljeni.

2.) Le v večjih sodnijskih okrajih je za dve posojilnici dovelj obsežen delokrog; treh ali še več denarnih zavodov naj se nikjer ne snuje. Pravi sedež posojilnici naj bo sedež okraja, kjer se nahaja zemljiška knjiga, uradi, notar ali advokat, ki pospešuje denarni promet ter skrb za pravne razmere posojilnice na jedni strani, na drugi pa jo zamorejo prav krepko materijelno podpirati.

3.) Ker se hranilnice v deželi ne smatrajo dolžne, ali pa tudi niso v stanju, da bi pospeševale personalni kredit dežele, bodisi direktno ali indirektno s tem, da bi podpirale posojilnice, za to so te slednje brez izjeme moralno prisiljene, da pristopijo k edinemu velikemu zavodu tega smotra, k „Centralni posojilnici slov.“. „Centralna posojilnica slovenska“ je poklicana izjednačiti denarno stanje vseh slovenskih dežel ter spraviti isto v ravnotežje. Zato pa so vse slovenske posojilnice, ki imajo doma preodvečno gotovino, zavezane vlagati isto v „Centr. pos. slov.“ podajati mladim, majhnim zavodom potrebne tečne hrane.

Še jedno vprašanje nam ostane; kaj je z „omejeno“ in kaj z „neomejeno“ zavezo pri naših posojilnicah? Katera je koristnejša? Katera bolj priljubljena? Iz skušnje vemo, da, kadar se ustanavlja v kakem kraju posojilnica, zahteva velik del, posebno premožnejši del udov, da se dá posojilnici „omejena“ zaveza. Ustanovitelji posojilnice pa priporočajo bolj „neomejeno“ zavezo po dobrem preudarku, poudarjajo njeno korist in navadno tudi zmagajo. Ako je pa posojilnica enkrat ustanovljena, tedaj je jednako priljubljena in uživa isto zaupanje, ako ima jedno ali drugo zavezo. Ako se je pa ustanovila posojilnica z omejeno zavezo, tedaj se ne more spremeniti v zadrugo z neomejeno zavezo s tem, da bi si dala premeniti; kajti nadsodišče je v takem slučaju določilo, da mora tak predlog podpisati preje celo število tedanjih udov posojilnice. Tak korak ste namreč hoteli napraviti dve posojilnici na Notranjskem; kljubu temu napredujete obadve prav čvrsto tudi pri „omejeni“ zavezi.

Obrtnijske raznoterosti.

— C. kr. trgovinsko ministerstvo je naznanilo trgovski in obrtniški zbornici sledeči ukaz finančnega ministerstva z dne 27. aprila 1897, št. 21.086: „Vsled predloženih pritožb, da se oznanila o izpolnitvi pridobninskih registrov dovolj ne objavljajo, pa da se tudi neglede na to pridobninski davkoplačevalec za utemeljitev njihovih morebitnih prizivov ne nudi v zadostni meri prilika, upogledati v pridobninske registre, ukazalo je finančno ministerstvo, da je v bodočih slučajih ravnati naslednje:

1. Davčne oblasti morajo razglas o izpolnitvi pridobninskih registrov ob ednem z objavo, ki je v kraju navadna, in s pri občenjam v uradnem listu naznaniti tudi trgovski in obrtniški zbornici svojega okraja, kateri je na prosto dano, da ukrene morebiti nadaljno razglasitev v dnevnikih ali kako drugače.

2. Davčne oblasti morajo tudi po preteku v členu 38. št. 4, izv. pr I. določenega roka onim pridobninskim davkoplačevalcem, ki se izkažejo s pridobninskim plačilnim nalogom, ki še ni pravno moč zadobil, dovoliti, da pogledajo v pridobninski register, dokler je isti še v členu 38. št. 4 predpisani obliki v posesti davčne oblasti.

To velja zlasti tudi za pridobninske obdačence, ki so se v teku prireditvene dobe v smislu § 66. oseb, davčni zakon na novo obdačili.

— **Novi menični blanketi.** C. kr. finančno ravnateljstvo je trgovski in obrtniški zbornici naznanilo, da se bodo vsled odlokov finančnega ministerstva z dne 24. in 29. aprila 1898 št. 20346 in 13992, objavljenih v drž. zak. št. 73, 74 in 75 s 1. julijem 1898 začeli prodajati novi uradni menični blanketi, novi uradni blanketi za trgovske nakaznice o denarnih plačilih z največ na 8 dni omejeno plačnostjo, slednjič novi uradni prometni blanketi. Dosedanji blanketi se bodo po razmerji kolikor jih je še v zalogi pri prodajalnih uradih (v Ljubljani c. kr. deželni plačilni urad, na deželi c. kr. davčni uradi) še do 30. novembra 1898 zraven prodajali in se lahko do vstevši 31. decembra 1898 porabljajo. Po tej dobi se bode njih poraba smatrala za prestopek postavne kolkovne dolžnosti. Neveljavni in še ne porabljeni preostali blanketi se bodo, držeč se dotičnih zakonitih določil, od 1. januarja do vstevši 31. marca 1899 pri založnih in prodajalnih uradih (v Ljubljani deželni plačilni urad in na deželi davčni uradi) z novimi uradnimi blanketi iste kategorije brezplačno zamenjavali. Dotične vloge strank so kolka proste. Naposled se o priliki te nove izdaje posebno opozarja na uvedbo meničnih blanketov za 2 kroni s slovenskim besedilom.

Agrarno gibanje na Nemškem.

(Dalje.)

Drugi splošni vzrok stiski pa zadeva samo večje posestnike, kateri ne pridelujejo samo toliko, kolikor treba za domačo rabo, ampak ki svoje pridelke spravljajo v kupčijo. Ta vzrok je konjunktura. Prememba konjunktura je toliko nevarnejša za posestnike, kolikor bolj kapitalistično ti gospodarijo. Nezaolženega manjšega posestnika, kateri doma vse porabi, kar pridelja, in kateri ima samo skrb, kje dobiti tiste goldinarje, kar jih mora imeti, da plača davke, kupi obleko itd.. tega se konjunktura prav nič ne tiče. Cena žita mu ne kvari spanja, ker ne upliva na njegove produkcijske troške, in ker ne upliva na ceno živine, ki mu daje kar potrebuje denarja. Veleposestnik, ki porabi sam le jako neznatno del svojih pridelkov, ki sam nič ne dela, ampak prepušča svojim uradnikom, da vodijo kmetijo in razprodajo pridelke, pa je od konjunktura tako popolnoma odvisen, kakor vsak trgovec ali tovarnar. Njegovo gospodarstvo nima drugega namena, kakor doseči kolikor mogoče visok dobiček, kar je samo mogoče, ako so produkcijski troški dosti manjši kakor skupilo za pridelke. To skupilo pa je odvisno od konjunktura. Od l. 1840. do l. 1873. je konjunktura imela vedno rastoč značaj, to pa vsled tega, ker se je prebivalstvo množilo, ker se je industrija razvijala, ker se produkcijski troški niso dosti pomnožili, dočim je stalno